

גבולות היחידה: שמות פרק כ"א פסוקים כ"ח-ל"ו

נושא היחידה: ממון המזיק – נזקי שור ובור

כותב: אורן גוטמן

מספר שיעורים: 2

הסבר כללי:

לאחר שלמדנו על אדם שהרג ושהזיק, אנו עוברים ללמוד על ממון של אדם שמזיק. נלמד ביחידה זו על נזקי שור – בבקאות, ועל נזקי בור – בהרחבה.

פתיחה:

לאחר שלמדנו בשיעורים הקודמים על אדם שהרג ושחבל בחברו, נלמד בשיעור זה על ממון של אדם שמזיק.

נבקש מהתלמידים לתת דוגמאות של דברים של אדם שיכולים להזיק – חפצים, פעולות שונות. נכתוב את תשובות התלמידים על הלוח.

נכתוב על הלוח את ארבעת אבות הנזיקין: שור, בור, מבעה והבער.

נבקש מהתלמידים לקרוא את הפסוקים במהירות ולנסות למצוא אילו נזקים מופיעים בפסוקים שלנו.

לאחר שהם ימצאו את המילה 'שור' ואת המילה 'בור', נתחיל ללמוד את הפסוקים.

עיון בפסוקים:

פסוקים כ"ח-ל"ב, ל"ה-ל"ו: נזקי שור

הפסוקים מדברים על שור שהזיק (נגח שור אחר) או על שור המית (אדם).

נלמד את המושגים: שור תם – שור שלא נגח 3 פעמים, שור מועד – שור שנגח 3 פעמים והעידו - הזהירו את הבעלים שישמור עליו.

שור שהמית: השור נסקל, והבעלים אם השור מועד – משלמים כופר=תשלום על כך שלא שמרו על השור.

שור שהזיק: שור תם – משלם חצי מהנזק שגרם, ואילו שור מועד – משלם את כל הנזק שגרם (נזק שלם).

(בפסוקים אלו יש דרשות חז"ל רבות, ויהיה קשה ללמוד פסוק פסוק בפנים, לכן מומלץ לסכם את הדינים בטבלה על הלוח או בדף. אפשר גם לקרוא ולמצוא בפסוקים חלק מהמקרים. טבלה מסכמת ניתן למצוא בפרק ההרחבות.)

פסוקים ל"ג-ל"ד: נזקי בור

מקרה: אדם פתח כיסוי של בור¹ או כרה (חפר) בור ונפל שם שור או חמור והוזק - האדם חייב על הנזק שנגרם.

נעלה מספר מקרים בכיתה:

1. במקרה שבו אדם חפר בור וכיסה אותו במכסה קליל, מקרטון, ונפל שם חמור – האם יהיה חייב?

דין: כן, הוא לא מנע את הנזק.

2. אדם שחפר בור ולא כיסה אותו, ולאחר שבועיים הוזק בו השור של חברו – האם יהיה חייב?

דין: כן, אחריות האדם על נזקיו לא מפסיקה, עד שימנע את הנזק.

3. אדם חפר בור וכיסה אותו כראוי, ובא חברו ובעט בכיסוי בצחוק - הוא לא התכוון שיקרה משהו – האם החבר חייב?

דין: כן, החבר פתח את המכסה, ובכך גרם לנזק.

4. אדם שהשאיר על הרצפה באמצע הרחוב את התיק שלו, ובא חבר ונתקל בו ושבר את רגלו.

דין: בעל התיק חייב על הנזק. בור הנו 'אב נזיקין' - הוא מלמד על כל סוגי התקלות שאדם מניח והן מזיקות.

5. אדם שהניח על גג המשופע סולם בצורה לא בטוחה, וברוח הקלילה של שעות הערב, הסולם נפל על השכן ופגע בו.

דין: בעל הסולם חייב, כי גם זה מוגדר 'בור' - זו תקלה שהאדם הניח, השאיר, והיא גרמה לנזק.

ממקרים אלו ניתן ללמוד כמה אחריות מוטלת על האדם לשמור את נכסיו שלא יזיקו. נשאל את התלמידים: היכן בחיים שלנו – בבית או בכיתה - אנו נתקלים ב"בורות" למיניהם?

- תלמיד המשאיר ילקוט באמצע הכיתה.
- תלמיד שהשאיר כדור במעבר.
- תלמיד ששיחק בחתיכת קרש בהפסקה, והניח אותה בכניסה לבית הספר.

¹ אפשר לציין את דברי חז"ל, שעומק הבור עליו חייבים, הוא 10 טפחים - כ-80 ס"מ. ולהמחיש בכיתה על איזה בור התורה מחייבת אותנו, ובכך מגדילה את האחריות שלנו על מעשינו.

הצעות להמחשה:

1. מבצע 'סילוק בורות' ברחבי בית הספר - עוברים בכל רחבי בית הספר, ומנסים להוציא כל מקום שמהווה 'בור' ומכשול לתלמידים בבית הספר.
2. כתיבת סיפור דמיוני שמשולבים בו נזק של בור או כל תקלה אחרת.
3. ציירו קומיקס על אודות נזקי שור/בור. אפשר להראות שור שנוגח אדם ואת כל מה שאירע לו. שימו דגש על הרשלנות בשמירה של בעל השור שנגח (כגון, לצייר את בעל השור שמשאיר פתוח בכוונה את השער השומר על שור).

מסרים והפנמה:

אחריות על מעשינו – כאשר אדם עושה פעולה מסוימת, הוא חייב לחשוב על התוצאות של אותה פעולה. כשהוא מגלה בור, הוא חייב לחשוב שמא בע"ח עלולים ליפול לתוך הבור.

שמירה על רכושנו מפני גרימת נזק - כשלאדם יש בע"ח שעלול להיות שיגרום נזק לסובב אותו, עליו לשמור עליו. (אפשר גם לציין כאן את הנושא של תאונות דרכים, שמקבילות במידה מסוימת לשור בימינו.)

סיכום:

ביחידה זו למדנו על בעל חיים או בור שמזיקים לבני אדם. בפגיעה של בעל חיים, הבדלנו בין נזקי בע"ח 'תם' ובין נזקי בע"ח 'מועד'. לאחר מכן למדנו על המכסה או החופר בור, ועל האחריות של בעל הבור על נזקי הבור.

לסיכום, אפשר, לשחק משחק של אותיות מבולבלות או בינגו של המושגים שלמדנו בשיעור: בור, שור, נזק, תם, מועד, תקלה, חפר, אחריות, חמור, נגח, שמירה, כיסוי.

הרחבות:

טבלה לסיכום בקצרה של דיני שור:

המית	הזיק	
השור- נסקל בעל השור – פטור	חצי נזק	שור תם
השור- נסקל בעל השור- משלם כופר.	נזק שלם	שור מועד

